

Posudek na diplomovou práci

Magdalena Bláhová
Dionýsios Thrax a jeho *Techné* grammatiké
(úvod, překlad, komentář)
FF UK Praha, leden 2008

Úkolem diplomandky bylo přeložit *Techné grammatiké* do češtiny a překlad opatřit podrobným věcným komentářem, zejména s ohledem na gramatickou terminologii a její české ekvivalenty a na vysvětlení případných obsahových nejasností. Dále měla diplomandka sepsat úvodní studii věnovanou *Techné grammatiké* a jejímu místu v řecké gramatické tradici, jejím rukopisům a edicím, struktuře a obsahu, problematice scholií a v neposlední řadě i osobě jejího autora (zmapovat spor o autorství *Techné*).

Diplomandka se svého úkolu zhostila úspěšně: úvodní studie probírá ve zhuštěné podobě téměř všechny důležité otázky, její překlad je čtivý a přitom v odpovídající míře přesný, v komentáři prokázala, že se dobře orientuje v obtížné problematice antických gramatických teorií, rozumí jí a je uspokojivě obeznámena s cizojazyčnou literaturou i schopna vybrat z ní to podstatné pro objasnění textu.

První část práce (2-8), která obsahuje úvodní studii, pokrývá – velmi stručně – zadaná témata: prameny a edice, historické zasazení *Techné*, její strukturu i obsah a problematiku autentičnosti *Techné*; diplomandce se podařilo celkem výstižně shrnout každé z nich. Je ovšem pravda, že o jednotlivých problémech mohla diplomandka pojednat zevrubněji; zřejmě z časových důvodů jsou některé pasáže poznamenány zkratkovitostí a inkoherentností, např. hned úvodní odstavec (s. 2) kde není zřetelně vyznačeno, zda autorka představuje úvodní studii nebo celou práci. Bylo by vhodnější začít úvodem k celé práci, kde by diplomandka informovala o použitých edicích, o překladech do živých jazyků, o tom, proč zařadila komentář až za vlastní překlad apod.; teprve pak by následovala vlastní studie k *DT*, jejíž jednotlivé kapitoly by měly figurovat v obsahu. *Techné* byla přeložena do angličtiny, francouzštiny, němčiny, italštiny, španělštiny a latiny. Diplomandka měla k dispozici první tři překlady, které mohla v úvodní části v krátkosti charakterizovat. Pro diplomovou práci považují výběr edic, překladů, komentářů i sekundární literatury za dostačující.

Také kontext gramatického bádání v antice mohl být představen obšírněji, stejně jako obsah *Techné*, jeho charakteristika a informace o scholiích, s nimž diplomandka pracovala. Pěkně je zpracována část pasáž o neautetičnosti *Techné*, i když diplomandka mohla vytěžit ze svých znalostí více (např. obecný závěr o tom, že pochyby o autetičnosti postupně získávají stále více zastánců, i když první reakce na Di Benedetta byly spíše negativní (Percorella, Pfeiffer, Erbse).

Těžiště diplomové práce spočívá v překladu (9-20) a v průběžném komentáři k textu (21-43). Překlad považují za velmi zdařilý, obratný a nápaditý, diplomandka si poradila i s nelehkými terminologickými problémy, které byly o to složitější, že šlo nejen o první překlad *Techné* do češtiny, ale jeden z prvních českých překladů řeckého gramatického textu vůbec. Diplomandka se nebála využívat na vhodných místech moderní terminologie (např. *úzus* v rámci definice *gramatiky* kap. 1), nebo aplikovat názorné grafické členění textu tam, kde to originál umožňuje (kap. 1, kap. 8, 9, 10, 12, 14); někdy jsou ekvivalenty, které navrhuje, vhodnější než anglický, francouzský či německý překlad (kap. 1 τεχνή jako *disciplína*, cf. pozn. 9). Výstižné jsou i překlady v 2 kap. řeckého προφορά jako *přednes* (vzhledem k následujícímu kontextu), ἀναγνώστειον δὲ καθ' ὑπόκρισιν jako *při čtení je nutno*

respektovat *tón* apod., v kap. 12 *πτωτικόν* jako *podléhá pádové flexi*, v kap. 12 a 13 *σχῆμα* jako *forma* atd.

Překlady některých termínů musely být nutně kompromisem, protože moderní jazyky nemají odpovídající ekvivalenty; např. řec. *στοιχεῖον* (kap. 6) překládá diplomandka jako *písmeno (hláska)*, i když v komentáři uvádí i jinou možnost, totiž ponechání řeckého výrazu *stoicheion*, k níž bych se asi přiklonila. Pokud nějaké řecké slovo „etymologicky“ vysvětluje jiné slovo v textu, bylo by vhodné ponechat je v českém překladu vedle českého ekvivalentu, např. kap. 6 (s. 10) *Nazývají se písmena (γράμματα), protože jsou tvořena tahy // linkami (γραμμῆς)*, jinak totiž překlad (bez komentáře) nemusí být čtenáři srozumitelný, např. *Písmena jsou nazývána také „elementy“, protože tvoří řadu...* (passim v 10. kap.)

Komentář je zevrubný a vesměs kvalitně napsaný. Vychází nejen z moderní sekundární literatury, ale bere v úvahu i *Scholia* (podle vydání Bekkerova z 1816) a jeho předmětem jsou nejen vysvětlení termínů či méně srozumitelných výrazů, ale i rozsáhlejší výklady, které zasazují dané výrazy do širšího epistémického kontextu (např. pozn. 1 ke kap. 1 o rozdílu mezi *techné* a *empeiria*, jejíž část týkající se toho, komu byla *Techné* určena, mohla být zařazena do úvodní studie; pozn. 51 ke kap. 12 o obsahu termínů *σῶμα* a *περὶ γμα*; pozn. 55 ke kap. 12 o vývoji základních konceptů slovo tvorby /nikoli tvarosloví/; pozn. 67 ke kap. 12 o konceptu *εἶδος*; pozn. 89 ke kap. 13 (s. 35-38) o gramatických časech /kde se jedná o poučenou parafrázi Lallota/).

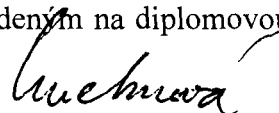
V obtížně přeložitelných pasážích uvádí diplomandka i překlady Kempa, Lallota a Kürschnera (pozn. 2, 9, 11) s případným vysvětlením svého vlastního překladu. Někdy ale vysvětlení k překladu chybí, ač by bylo na místě, např. kap. 4 *περὶ στιγμαῖς* přeložené jako *interpunkce*, kap. 12 termín *παρέπεται*, kap. 14 *ἐκφέρεται* a termín *barytona*. V pozn. 27 by bylo vhodnější místo termínu *foném* použít *hláska* a místo *pojmem* termínu *název* (cf. LSJ).

Je ovšem pravda, že komentáře k některým kapitolám jsou stručnější, jako by diplomandka neměla dost času se jim dostatečně věnovat (např. velmi zajímavá kap. 6 o písmenech by si zasloužila podrobný komentář jak sama o sobě, tak i vzhledem k použitým českým ekvivalentům. Podobně i kap. 7, 8, 9 a 10, kde by bylo vhodné v příkladech názorně vyznačit (např. podtržením), čeho se Dionýsiova definice týká (např. diftong *Αἶας*), a kap. 19, 20). Některé jevy byly diplomandce jasné, ale přesto by si zasloužily alespoň stručnou poznámku, např. v kap. 9 bych ocenila poznámku ke slovu *ἄρης*, v kap. 13 vysvětlení k etymologii slovesné *diateze*, v kap. 17 objasnění zájmena *ί*, v kap. 18 osvětlení výrazů *ἔν τε συνθέσει καὶ συντάξει* a v pozn. 108 termínu *anastrofa*. V kap. 17 souhlasím s diplomandkou, že *φωνή* neoznačuje *hlásku*, ale dávám k úvaze, zda bychom mohli užít překladu *zvuková forma* (s. 18) spíše než samotné *forma*.

Přes drobné nedostatky (*Luthala* místo *Luhtala*, absence Swiggerse – Wouterse 1993 a Mates, Rist, Long, Hadot v seznamu literatury /pozn. 51/, střídavé uvádění knih *Íliady* a *Odysseie* písmeny alfabety a číslicemi, résumé omylem zařazené za komentář), které – jak jsem přesvědčena – jsou důsledkem časové tísně, je třeba vyzdvihnout diplomandčiny překladatelské kvality, výstižné formulace i nápadité ekvivalenty a její schopnost orientovat se v obtížné cizojazyčné literatuře.

Práce M. Bláhové vyhovuje jak rozsahem, tak i kvalitou nárokům kladeným na diplomovou práci, a proto ji doporučuji k obhajobě.

16/1/2008

PhDr. Dagmar Muchnová, CSc.
vedoucí diplomové práce